CCPR/C/CZE/CO/3

Spojené národy

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech

Distribuce.: obecná

22. srpna 2013

Originál: Anglicky

Výbor pro lidská práva

Závěrečná doporučení k třetí pravidelné zprávě České republiky

1. Výbor projednal třetí pravidelnou zprávu podanou Českou republikou (CCPER/C/CZE/3) na svém 2992. a 2993. zasedání (CCPR/C/SR 2992 a CCPR/C/SR 2993), konaných 16. a 17. července 2013. Na svém 3003. zasedání, konaném 24. července 2013, přijalo následující závěrečná doporučení.

A. Úvod

2. Výbor vítá podání třetí periodické zprávy České republiky a informace v ní obsažené. Rovněž oceňuje příležitost obnovit konstruktivní dialog se delegací státu o opatřeních, které stát podnikl během vykazovaného období k implementaci ustanovení paktu. Výbor je státu vděčný za jeho písemné odpovědi (CCPR/C/CZE/Q/3/Add.1) k seznamu problematických oblastí, které byly doplněny ústními odpověďmi poskytnutými delegací a za dodatečné informace, které byly poskytnuty v písemné formě.

B. Pozitivní aspekty

3. Výbor vítá následující legislativní a institucionální kroky podniknuté státem:

   a. Přijetí zákona o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon) v roce 2009, jenž ombudsmanovi přiznává roli národního orgánu pro rovnost;

   b. Přijetí nového Oobčanského zákoníku, který zrušuje úplné zbavení svéprávnosti od roku 2014;

   c. Přijetí Národního akčního plánu prevence domácího násilí (2011-2014), zavedení příkazů k vykázání, jež umožňují policii vykázat pachatele domácího násilí a zavedení intervenčních center ve všech regionech;

   d. Zavedení antikonfliktních týmů v řadách policie za účelem předcházet sociálním konfliktům a Útvaru pro odhalování organizovaného zločinu pro boj s organizovaným extremistickým zločinem;

e. Založení Agentury pro sociální začleňování v romských lokalitách v roce 2008.

4. Výbor vítá, že stát ratifikoval následující mezinárodní instrumenty:

   a. Římský statut Mezinárodního trestního soudu v roce 2009 a

   b. Úmluvu o právech osob se zdravotním postižením v roce 2009.

C. Hlavní problematické oblasti a doporučení

5. Ačkoliv bere v úvahu informace poskytnuté státem, týkající se rozšířeného mandátu veřejného ochránce práv, který je nyní taktéž oficiálně pověřen jednat jako národní preventivní mechanismus v rámci Opčního protokolu Úmluvy proti mučení, je Výbor znepokojen tím, že tato instituce nebyla založena jako konsolidovaná národní instituce s širokými kompetencemi v oblasti lidských práv podle Pařížských principů (rezoluce Valného shromáždění 48/134) (čl. 2).

   Stát by měl buď poskytnout veřejnému ochránci práv konsolidovaný mandát, aby mohl lépe prosazovat a chránit lidská práva, nebo dosáhnout tohoto cíle jinými prostředky, s výhledem na založení národní instituce pro ochranu lidských práv s širokým mandátem v této oblasti ve shodě s Pařížskými principy (příloha k rezoluci Valného shromáždění 48/134) a poskytnout jí adekvátní lidské a finanční zdroje.

6. Ačkoliv zohledňuje legislativní opatření přijatá státem pro zlepšení koordinace implementace názorů Výboru, Výbor opět vyjadřuje znepokojení nad trvající neschopností státu implementovat názory Výboru v rámci Opčního protokolu k Paktu, zejména četné případy týkající se restituce majetku dle zákona č. 87/1991 Sb. z roku 1991. Výbor dále připomíná, že přistoupením k prvnímu Opčnímu protokolu stát uznal jeho kompetenci přijímat a zkoumat stížnosti od osob ve své jurisdikci a že neimplementace jeho názorů by mohla mít za následek zpochybnění závazku státu k prvnímu Opčnímu protokolu (čl. 2).

   Výbor vyzývá stát, aby znovu přehodnotil svou pozici vzhledem k názorům přijatým Výborem v rámci Opčního protokolu k Paktu a zavedl příslušné procesy k jejich implementaci, aby bylo dosaženo souladu s článkem 2, odstavcem 3 Paktu, který garantuje právo na účinný prostředek nápravy a reparaci v případě porušení Paktu.

7. Výbor připomíná předchozí závěrečná doporučení (CCPR/C/CZE/CO/2, odst. 11) a poznamenává se znepokojením, že ženy jsou stále málo zastoupeny v rozhodovacích funkcích ve veřejném sektoru, zejména na ministerstvech, v parlamentu, krajských radách a mezi hejtmany. Výbor vyjadřuje politování, že co se týče pozice žen ve společnosti, patriarchální stereotypy stále převládají (čl. 2, 3, 25 a 26).

   Stát by měl přijmout konkrétní opatření ke zvýšení zastoupení žen v rozhodovacích funkcích ve veřejném sektoru a tam, kde je to vhodné, pomocí příslušných dočasných zvláštních opatření, aby došlo k naplnění ustanovení Paktu. Dále by měl podniknout kroky k řešení potíží identifikovaných s ohledem na přístup žen ke klíčovým pozicím v hierarchii politických stran, jak bylo zmíněno v článku 22 třetí pravidelné zprávy státu. Stát by také měl podniknout nutné praktické kroky, včetně osvětových kampaní, aby odstranil stereotypy týkající se pozice žen ve společnosti.

8. Výbor je znepokojen tím, že navzdory úsilí státu o potírání extremismu a existujícímu právnímu rámci proti podněcování rasové nesnášenlivosti je v české společnosti stále převažující protiromská nálada. Výbor je také znepokojen používáním diskriminačních poznámek proti Romům politiky a v médiích a na extremistických demonstracích, pochodech a útocích mířených proti příslušníkům romské komunity (čl. 2, 19, 20 a 27).

   Stát by měl zdvojnásobit své úsilí v boji proti všem formám netolerance proti Romům, krom jiného tím, že:

   a. **Zavede jasná měřítka a alokuje dostatečné prostředky na osvětové kampaně proti rasismu, které podporují respekt k lidským právům a toleranci diverzity, ve školách a mezi mladými lidmi, ale také napříč médii a v politické aréně;**

   b. **Aktivně se zapojí do pěstování respektu k romské kultuře a historii pomocí symbolických aktů, jako je odstraněním vepřína umístěného na území bývalého romského koncentračního tábora v Letech z období 2. světové války;**

   c. **Zvýší své úsilí, aby zajistil, že soudci, žalobci a policejní důstojníci jsou dostatečně školeni k tomu, aby byli schopni odhalit zločiny z nenávisti a rasově motivované zločiny;**

   d. **Podnikne všechny nutné kroky k tomu, aby zabránil rasistickým útokům a zajistil, aby jejich údajní pachatelé byli důkladně stíháni a, budou-li odsouzeni, potrestáni příslušnými sankcemi a aby oběti byly adekvátně odškodněny.**

9. Ačkoliv bere v zřetel přijetí různých programů ke zlepšení situace v romské komunitě, včetně Strategie boje proti sociálnímu vyloučení 2011-2015 a Koncepce romské integrace 2010, Výbor připomíná svá předchozí doporučení (CCPR/C/CZE/CO/2, odst. 16) a vyjadřuje znepokojení nad tím, že Romové stále trpí diskriminací, rozsáhlou nezaměstnaností, nedostatečným přístupem k podporovanému obecnímu bydlení, nuceným vystěhováváním a teritoriální segregací (čl. 2, 16 a 27).

   Stát by měl zavést konsolidovanou strategii s konkrétními cíli, indikátory a adekvátní rozpočtovou alokací, která zahrnuje vymahatelná opatření na podporu přístupu Romů k různým příležitostem a službám na regionální a obecní úrovni, včetně, tam kde je to vhodné, pomocí dočasných zvláštních opatření zaměřených primárně na zlepšení dostupnosti sociálního bydlení a zaměstnání. Stát by měl často monitorovat implementaci této strategie na všech úrovních a podniknout dodatečné kroky k tomu, aby zvýšil zastoupení Romů ve veřejné službě a veřejném životě.

10. Výbor připomíná svá předchozí doporučení (CCPR/C/CZE/CO/2, čl. 17) a znovu vyjadřuje znepokojení nad tím, že romské děti jsou stále nadměrně zastoupeny ve školách pro žáky s mírným mentálním postižením, resp. „praktických základních školách ". Výbor je dále znepokojen pokračujícími zprávami o umisťování romských dětí do výlučně romských tříd s omezenými osnovami ve školách hlavního vzdělávacího proudu (čl. 26 a 27).

Stát by měl podniknout okamžité kroky k tomu, aby odstranil segregaci romských dětí ve svém vzdělávacím systému tím, že zaručí, aby jejich umisťování do škol a tříd probíhalo v souladu s jasnými a objektivními kritérii, která nejsou negativně ovlivněna etnickou příslušností dítěte či jeho sociálním znevýhodněním.

Dále by stát měl podniknout konkrétní kroky k tomu, aby zajistil, že rozhodování o umisťování všech dětí, včetně romských dětí, se speciálními vzdělávacími potřebami nemůže být činěno bez nezávislého, kulturně citlivého zdravotnického hodnocení nebo založeno pouze na možnostech dítěte.

11. Ačkoliv Výbor vítá přijetí zákona o specifických zdravotních službách, který vstoupil v platnost v roce 2012, a který definuje požadavek předchozího svobodného a informovaného souhlasu se sterilizací, zůstává Výbor znepokojen tím, že nebyl ustaven široký odškodňovací mechanismus pro oběti, které byly nuceně sterilizovány a že pouze tři oběti obdržely odškodnění do data podání zprávy. Dále Výbor vyjadřuje znepokojení nad tím, že trestní řízení proti údajným pachatelům nucených sterilizací byla zastavena nebo promlčena (čl. 2, 3, 7 a 26).

    Stát by měl:

    a. **Zvážit vytvoření kompenzačního mechanismu pro oběti, které byly v minulosti nuceně sterilizovány a jejichž nároky jsou promlčené;**

    b. **Zajistit bezplatnou právní pomoc a poradenství obětem, které byly nuceně sterilizovány, aby mohly zvážit možnost obrátit se se svým nárokem na soud;**

    c. **Zahájit trestní řízení proti možným pachatelům nucených sterilizací;**

    d. **Monitorovat implementaci zákona o specifických zdravotnických službách, aby bylo zajištěno, že jsou dodržovány všechny procesy získávání plného a informovaného souhlasu žen, zejména pak romských žen, které vyhledávají zdravotnická zařízení za účelem sterilizace.**

12. Ačkoliv bere na vědomí, že podle návrhu nového volebního zákona z května 2013 bude možné omezit způsobilost občanů se zdravotním postižením k výkonu volebního práva a účastnit se veřejného života pouze soudem, Výbor je znepokojen zprávami naznačujícími jistou tendenci soudů nadměrně omezovat svéprávnost osob se zdravotním postižením, zejména těch s mentálním, intelektuálním či psychosociálním postižením, navzdory jejich de facto schopnosti vykonávat určité aktivity, jako je např. volební právo (čl. 2, 25 a 26).

    Stát by měl zajistit, aby nedocházelo k diskriminaci osob s mentálním, intelektuálním či psychosociálním postižením tím, že jim bude odpíráno volební právo na základě nepřiměřených důvodů nebo důvodů, které nemají opodstatněnou nebo objektivní souvislost s jejich schopností volit podle článku 25 Paktu.

13. Výbor je znepokojen tím, že osoby zbavené svéprávnosti nebo s omezenou svéprávností mohou být umístěny v institucích sociální péče z rozhodnutí jejich opatrovníků nebo zákonných zástupců bez existence zákonných podmínek pro opodstatnění jejich umístění nebo zvážení méně omezujících alternativ. Dále je

znepokojen tím, že nemají právo zahájit řízení, aby zákonnost jejich umístění rozhodl soud, ani jejich umístění není limitováno maximální lhůtou, po jejímž uplynutí je nutné, aby rozhodnutí bylo přezkoumáno (čl. 2, 9, 10 a 26).

Stát by měl:

a. **Přezkoumat svou politiku omezování svéprávnosti osob s mentálním postižením a zavést nutnost proporcionality všech opatření na individuální bázi s efektivními procedurálními zárukami a v každém případě zajistit, aby osoby, kterým byla omezena svéprávnost, měly rychlý přístup k efektivnímu soudnímu přezkumu tohoto rozhodnutí a efektivnímu právnímu zastoupení ve všech řízeních týkajících se jejich svéprávnosti;**

b. **Zajistit, aby osoby s mentálním postižením nebo jejich zákonní zástupci mohly využít práva na účinnou nápravu porušení jejich práv a silně zvážit poskytování méně omezujících alternativ k nucenému umisťování a léčbě osob s mentálním postižením, jak bylo naznačeno v Národním plánu transformace psychiatrických, zdravotních, sociálních a jiných služeb pro dospělé a děti s intelektuálním nebo psychosociálním postižením;**

c. **Zajistit účinný a nezávislý monitorovací a vykazovací systém institucí sociální péče a péče o mentálně postižené a zajistit, aby zneužívání byla efektivně vyšetřena a stíhána a obětem a jejich rodinám byla poskytnuta kompenzace.**

14. Ačkoliv bere na vědomí, že užívání klecových/síťových lůžek u psychiatrických pacientů je nyní regulováno podle zákona o zdravotních službách, je Výbor znepokojen zprávami o nadměrném a nekontrolovaném používání těchto a jiných omezovacích prostředků v psychiatrických institucích a špatným kontrolním mechanismem. Výbor připomíná, že tato praxe naplňuje znaky nelidského a ponižujícího jednání (čl. 7 a 10 Paktu).

    Stát by měl podniknout okamžité kroky k zrušení užívání uzavřených omezujících postelí v psychiatrických a podobných institucích. Stát by také měl zajistit, aby všechna rozhodnutí o použití omezujících prostředků nebo nedobrovolného umístění na samotě byla činěna po důkladném a profesionálním lékařském posouzení, které určí, že použití omezujících prostředků je naprosto nezbytné po přesně danou dobu. Dále by stát měl zavést nezávislý monitorovací a vykazovací systém a zaručit, že zneužití budou účinně vyšetřena a stíhána a obětem a jejich rodinám poskytnuto odškodnění.

15. Ačkoliv bere na vědomí přijetí Národního akčního plánu prevence domácího násilí ,2011-2014) a zavedení omezujících příkazů, je Výbor znepokojen nízkou úrovní hlášení případů domácího násilí policii (čl. 3 a 7).

    Stát by měl přijmout konkrétní opatření, aby zabránil a řešil genderové násilí ve všech jeho formách a projevech. Stát by měl podporovat hlášení případů domácího násilí oběťmi. Také by měl zaručit, že tyto případy budou důkladně prošetřeny, pachatelé stíháni a, budou-li odsouzeni, potrestáni příslušnými sankcemi a dále že oběti budou adekvátně odškodněny.

16. Ačkoliv bere na vědomí různé programy implementované státem za účelem potírání obchodu s lidmi a podpory oběti pomocí Programu podpory a ochrany obětí obchodu s lidmi, je Výbor znepokojen přetrváváním tohoto fenoménu ve státě (čl. 8).

Stát by měl:

a. **Pokračovat ve svém úsilí zvyšovat povědomí o obchodu s lidmi a potírat jej také na regionální úrovni a ve spolupráci s okolními zeměmi;**

b. **Shromáždit statistická data o obětech obchodu s lidmi, která by měla být rozdělena podle pohlaví, věku, etnika a národnosti, s cílem řešit základní příčiny tohoto fenoménu a posoudit efektivitu programů a strategií, které jsou v tuto chvíli prováděny;**

c. **Zajistit, aby všechny osoby zodpovědné za obchod s lidmi byly stíhány a trestány úměrně ke spáchaným zločinům.**

17. Výbor připomíná svá předchozí doporučení (CCPR/C/CZE/CO/2, čl. 15) a vyjadřuje znepokojení nad tím, že nezletilí cizinci očekávající deportaci mohou být zadrženi po dobu až 90 dnů v detenčních centrech. Výbor je také znepokojen tím, že cizinci mohou být zadrženi na základě důvodů, které nejsou úzce definovány, jako je např. nedodržování jejich povinností během jejich pobytu, a že použití existujících alternativ k administrativnímu zadržení se nezdá být systematicky aplikováno. Konečně Výbor také poznamenává, že podle zákona o azylu mohou být žadatelé o azyl umisťováni do přijímacích center až po dobu 120 dní, někdy v neadekvátních zařízeních, jako je např. pražské letiště Václava Havla (čl. 9, 10, 13 a 24).

Stát by měl:

a. **Zkrátit maximální dobu zadržení nezletilých cizinců čekajících na deportaci a v každém případě zajistit, že zadržení dětí je povoleno pouze jako poslední možnost a jen na nezbytně nutnou dobu;**

b. **Přijmout opatření, která zajistí, že zadržování cizinců je vždy odůvodněné jako důvodné, nutné a adekvátní ve světle jejich individuálních okolností, že zadržení trvá nejkratší možnou dobu a pouze v případě, že všechny ostatní alternativy administrativního zadržení byly řádně zváženy a shledány nevhodnými;**

c. **Zajistit, že držení žadatelů o azyl v přijímacích centrech je používáno pouze v krajním případě jen po nezbytně dlouhou dobu po důkladném zvážení méně invazivních prostředků.**

d. **Zajistit, aby fyzické podmínky pro ve všech přijímacích a zadržovacích centrech byly v souladu s mezinárodními standardy.**

18. Ačkoliv vítá legislativní opatření zaměřená na snížení počtu vězňů ve věznicích a zvýšení ubytovacích kapacit, čímž bude umožněno celkové snížení vězeňské populace, zůstává Výbor znepokojen zprávami o ponižujících sanitárních podmínkách a nedostatku soukromí ve věznicích a také stížnostmi ohledně kvality a dostupnosti lékařské péče. Dále je Výbor znepokojen pracovními podmínkami vězňů, jejichž průměrné měsíční příjmy jsou hluboko pod národní minimální mzdou, po mnoho let

nebyly aktualizovány a jsou dále kráceny o 32% z důvodu úhrady nákladů věznění (čl. 10).

Stát by měl pokračovat v přijímání opatření, která mají za cíl zlepšit podmínky ve věznicích na trvalé bázi, včetně zdravotní péče a sanitárních podmínek, s výhledem na dosažení plného souladu s článkem 10. V tomto ohledu by stát měl usilovat o dosažení dostatečného počtu personálu, která by měla odpovídat poměru stanovenému ve vězeňských standardech. Stát by měl zajistit, aby vězni měli adekvátní dohled při práci pro soukromé subjekty a aby za svou práci získali odpovídající mzdu. Stát by měl přehodnotit svou politiku ukládat vězňům platbu nákladů uvěznění.

19. Ačkoliv vítá kriminalizaci různých forem zneužívání dětí a různé iniciativy zaměřené na prevenci těchto praktik, je Výbor znepokojen vysokým počtem obětí sexuálního zneužívání a nízkým počtem případů, které jsou nahlášeny oběťmi samotnými. Výbor je rovněž znepokojen tím, že tělesné tresty stále nejsou výslovně zakázány zákonem ve veřejných institucích a doma (čl. 7 a 24).

    Stát by měl dále zvyšovat své úsilí v boji proti zneužívání dětí zlepšováním mechanismů pro jeho včasnou detekci, podporováním hlášení podezření a skutečných zneužití a podniknout kroky k zajištění, aby všechny případy zneužívání dětí byly účinně a urychleně vyšetřeny a jejich pachatelé předáni spravedlnosti. Stát by také měl podniknout praktické kroky k tomu, aby zamezil tělesným trestům ve všech prostředích. Měl by podporovat nenásilné formy disciplíny jako alternativy k tělesným trestům a uspořádat více veřejných informačních kampaní pro zvýšení povědomí o jeho škodlivých účincích.

20. Výbor je znepokojen tím, že ačkoliv děti do 15 let věku nejsou trestně odpovědné, jsou podrobovány standardnímu přípravnému trestnímu řízení, pokud jsou podezřelé z nezákonného jednání, bez požadované právní pomoci nebo možnosti přístupu k jejich spisu (čl. 14 a 24).

    Stát by měl:

    a. **Zajistit minimálně to, aby děti do 15 let věku podezřelé z nezákonného jednání mohly požívat stejných standardních trestně právních garancí ve všech fázích trestního řízení, zejména práva na adekvátní obhajobu;**

    b. **Zvážit, kdykoliv je to vhodné, takové jednání s mladistvými podezřelými z nezákonného jednání, kteří nejsou trestné odpovědní, které se nebude uchylovat k formálnímu soudnímu řízení nebo jejich umisťování do institucionální péče;**

    c. **Zvážit vhodnost vzdělání profesionálů aktivních v systému soudnictví ve věcech mládeže v oblasti relevantních mezinárodních standardů, včetně Směrnice OSN pro prevenci delikvence mladistvých (rezoluce Ekonomické a sociální rady 2005/20).**

21. Výbor je znepokojen tím, že trestný čin pomluvy je stále trestán odnětím svobody, což může odrazovat média od zveřejňování kritických informací o záležitostech veřejného zájmu a je tak hrozbou pro svobodu projevu a přístupu k informacím všech druhů (čl. 19).

Stát by měl garantovat svobodu projevu a tisku tak, jak je zakotvena v článku 19 Paktu a rozvedena do detailů v obecném komentáři Výboru č. 34 (2011) o svobodě názoru a projevu. Stát by měl také zvážit dekriminalizaci pomluvy a v každém případě by měl omezit užití trestního práva na nejzávažnější případy, maje na zřeteli, že uvěznění v takových případech nikdy není vhodným trestem.

22. Stát by měl široce distribuovat Pakt, oba Opční protokoly k Paktu, text třetí pravidelné zprávy, písemné odpovědi, které poskytl jako odpověď na seznam problematických oblastí sestavený Výborem, a současná závěrečná doporučení, aby zvýšil povědomí mezi soudními, legislativními a správními orgány, občanskou společností a nevládními organizacemi činnými v zemi a také širokou veřejností. Výbor také navrhuje, aby zpráva a závěrečná doporučení byly přeloženy do oficiálního jazyka státu. Výbor také žádá stát, aby při přípravě třetí pravidelné zprávy široce konzultoval občanskou společnost a nevládní organizace.

23. V souladu s pravidlem 71, odstavcem 5 Jednacího řádu Výboru by stát rovněž měl do jednoho roku poskytnout relevantní informace o jeho implementaci doporučení Výboru uvedených výše v odstavcích 5, 8, 11 a 13(a).

24. Výbor žádá stát, aby ve své příští pravidelné zprávě, která má být podána 26. července 2018, uvedl specifické aktuální informace týkající se všech jeho doporučení a Paktu jako celku.